Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямое лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пöрт, „Ямде лий" редакций

Первый созыв РСФСР Верховный Советын Кокымшо Сессийже

25 июльышто 6 час кастене, РСФСР Верховный Советын заседаний залешыже, Кремльыште, первый созыв РСФСР Верховный Советын Кокымшо Сессийже почылтын.

Сессийым РСФСР Верховный Советын председательже депутат **А. А. Жданов** почын.

Сессий тыгай вопрос-шамычым ончышаш:

1. 1939 ийлан РСФСР-ын государственный бюджетшым утвердитлымаш да 1938 ийлан РСФСР-ын государственный бюджетшым шуктымо нерген отчетым утвердитлымаш.

2. „РСФСР-ысе шемер депутат-шамычын краевой, областной, окружной, районный, городской, ял да поселковый Советлашкышт сайлымаш нерген Положенийым" утвердитлымаш.

3. РСФСР Верховный судым сайлымаш.

4. Первый ден Кокымшо Сессий-шамыч коклаште приниматлыме да РСФСР Верховный Советлан утвердитлаш подлежатлыше РСФСР Верховный Совет Президиумын указше-шамычым утвердитлымаш.

Первый вопрос дене РСФСР Финансе Калык Комиссар **М. Н. Уманов** йолташ выступатлен.

Тидын дене РСФСР Верховный Совет Кокымшо Сессийын первый заседанийже петырнен.

Звениговский пионерский лагерьыште. Фото М. Чуршуковын.

КӰРТНЬӦ КОРНО СТАНЦИЙЫСЕ ФОРПОСТЫШТО

Кечывал жаплан Йошкар-Оласе кӱртньӧ корно станцийын клубышкыжо йоча-шамыч погынат. Т ы ш т е форпост. Красный уголок лӱшка велэ: музыка йӱк да октябренок-шамычын весела йӱкышт шокта, шахмат, шашке дене модыт. Вожатый Л ю б а Каракулова йоча-шамычлан у м у р ы м возыкта. Радионова Тамара шке йолташыже дене шангысек гитарым мурыктат, нуно у мурым тунемыт. А коридорышто биллиардный шар-шамычын ваш пернымышт шергылтеш. Форпост шолеш. Тыште кеҥеж каникулым эртараш весела. Йоча-шамыч тыште тӱрлӧ тема дене беседым колыштыт. Шукерте огыл Ленинын детствыже н е р г е н колыштыныт. 18-ше июльышто йоча-шамыч чодрашке организованно лектыныт, пуш дене коштыныт. Тиде клубыштак йоча-шамычлан посна сеанс дене кино ончыкталтеш. Нуно „Чапаев", „Будем как Ленин" гай чапле фильм-шамычым онченыт. Форпостышто хоровой, танцовальный, струнный, шашечный кружок-шамыч улыт. Хоровой, танцовальный кружок-шамыч 30 июльлан—Всесоюзный железнодорожник кечылан ямдылалтыт. Тиде кечын нуно клубышто ача ден аваштлан шке мастарлыкыштым ончыктен пуат. Август тылзыште нуно художественный олимпиадым эртарат.

Но э ш е форпостышто ятыр ситыдымаш уло. Волейбольный, футбольный мяч уке. Качель-ш а м ы ч порядкыште огытыл.

Йыв. Федотов.

Йошкар-Ола санаторийыште. Снимкыште: йоча-шамыч эр кочкыш деч вара прогулкыш лектыт.

Каникул жапым веселан эртарат

Кеҥеж каникул жаплан „Ага-родо" колхоз пелен пионерский отрядым организоватлыме. Отряд пашам сай ышта.

Пионер-шамыч вий шутымышт семын колхозлан паша ышташ полшат; яра жап годым тӱшкан погынен йӱштылаш коштыт, волейбол, футбол дене модыт, тӱрлӧ газетым лудыт.

Теве шукерте огыл „Агародо" колхоз пеленсе футбольный команда „Йошкар Шернур" колхоз пеленсе команда дене йолташла вашлийыч. Модмаште „Агародо" колхоз пеленсе футбольный команда „Йошкар Шернур" колхозный командан дечын 1:0 счет дене модын нале. **Яковлев Ваню.**

Шернур район,
Токтамыж НСШ.

Республиканский самырык авиамоделист-шамыч состязаний эртен

Йошкар-Олаште 20-шо июль гыч 22-шо июль марте самырык авиамоделист-шамыч состязаний эртен. Состязанийыште кум команда участвоватленыт.

Сай результатым схематический класс модель дене Саша Сидоров ден Гена Боцманов ончыктеныт. Нуно у республиканский рекордым установитленыт.

СОРЕВНОВАНИЙЫШТЕ ПЕРВЫЙ ВЕРЫМ НАЛЫНАМ

Авиамоделизм дене 1932 ий гыч заниматлаш тӱҥалынам. Ончыч ыштыме моделем-шамыч соревнованийлаште успех дене пользоватлен огытыл. Садланак мый модельын качествыжым саемдаш пижым. Оласе да республиканский авиамоделист-шамыч соревнованийыште ятыр гана участвоватленам. 1938 ийыште схематический модель дене первый верым налынам (южышто 35 секунд чоҥештен). Тений кумышо республиканский авиамоделист-шамыч соревнованийыште схематический модель дене у рекордым установитленам. Мыйын модель 395 метр тораш чоҥештен.

Республиканский рекорд шындымылан мыйым шуко гана премироватленыт. Кумышо республиканский авиамоделист-шамыч соревнованийыште первый вер

САША СИДОРОВ.

налмемлан жюри 50 тенге окса дене премироватлен.

Саша Сидоров.

Йошкар-Ола,
6-шо номеран средний школа.

У РЕКОРДЫМ УСТАНОВИТЛЕНАМ

Мый 1935 ий гычын авиамодельный кружокышто заниматлам. Эн ончыч схемат и ч е с к и й модель-шамычым ыштенам. Сайын тунем шу-

Снимкыште: Гживац Костя (Йошкар-Ола 6 номеран школа) резиновый моторчикан самолетын фюзеляжный модельже дене.

мек, сложный фюзеляжный модель ыштышашке кусненам.

Тений кумышо республиканский авиамоделист-шамыч соревнованийыште ыштыме схематический моделем южышто 54 секунд жап чоҥештен. Тиде у республиканский рекорд. 22 июльышто бензиновый моторчикан модельым колтенам, но ала молан моторчик пашам ыштен огыл. Тыгак Хавонский Володян мланде гычат ойрлен огыл.

18 август Авиаций кечылан мый бензиновый моторчикан у модельым ыштем да у республиканский рекордым шындаш шонем.

Кумышо республиканский авиамоделист-шамыч соревнованийыште у рекордым установитленам. Мыйым 40 тенге окса дене премироватленыт.

Боцманов Гена.

Йошкар-Ола,
6-шо номеран средний школа.

У оборонный значок-шамыч

СССР Центральный Осоавиахим Советын президиумжо „Ворошиловский всадник" (I-II с т у п е н ь) да „Юный ворошиловский всадник" у оборонный значок-шамычым утвердитлен.

Значок 2 ийлан пуалтеш. Тиде жап эртымек значкист-шамыч нормым уэш сдатлышаш улыт.

Международный антивоенный кече

Коло вич ий ожно 1914 ийын 1 августышто империалист-шамычын ылыжтыме мировой империалистический война тӱҥалын. Германий ден Австрийын империалистышт-шамыч война дене тӱням угыч пайлынешт да Английын, Францийын да Российын колонийыштым, тыгак Францийын да Российын территорий ужашыштым шупшын налнешт улмаш.

Калыкым войнаш шупшашлан, империалист-шамыч калыкым ондаленыт, войнан чын захватнический цельжым тудын деч шылтеныт, да родиным аралашлан кучедалаш кӱлеш, манын ойленыт.

Лач Ленин ден Сталинын вуйлатыме большевик-шамыч гына калыклан война нерген чыным ойленыт. Нуно умылтареныт: империалист-шамыч войнам родина аралаш огыл, а весмландым шупшын налаш, вес калык-шамычым покоритлаш, грабитлаш да пызыраш тарватеныт.

Тиде война ныл ий утла шуйнен. Тудо австро-германский империалист-шамычым шалатыме дене пытен, но войнаште участвоватлыше чыла эл-шамычлан кугу жертвым конден. Тӱжем дене ола ден ял-шамыч развалиныш савырненыт. Война шуко эл-шамычын калык озанлыкыштым шалатен. Тиде войнаште лу миллион еҥ утла колышо да коло миллион наре сусыргышо да курымеш сусыргышо лийын. Теве тиде вӱран кучедалмаш человечествылан мом конден.

Империалистический война пытенат шуын огыл, 14 капиталистический держава-шамыч 1917 ийыште шочшо Советский республика ваштареш походым тӱҥалыныт. Самырык Советский республикым зверь семын ненавидитлен, хищник-шамыч Германийын, Английын, Францийын, Америкын да моло эл-шамычын империалистышт-шамыч ушеныт да русский белогвардеец-шамычын полшымышт дене пашазе дене кресаньык-шамычын властьым пытарен, мемнан элыште угыч эксплоататор-шамычын властьыштым ыштынешт улмаш.

Но тидым ышташ нунылан логалын огыл. Ленин-Сталин партий вуйлатыме почеш мемнан элын калыкше-шамыч белогвардеец да иностранный интервент-шамыч ваштареш справедливый освободительный войнаш кынелыныт. Кужун да жестокын кучедалмаш деч вара шемер-шамыч контрреволюцийын войскажым шалатеныт да шке элышт гыч луктын кудалтеныт.

Империалист-шамыч кокла гыч эн зверьланышт—Германийын, Италийын да Японийын фашистышт-шамыч у, кокымшо империалистический войнам ылыжтеныт. 1935 ийыште фашистский Италийын войскашт Абиссинийыш керылтыныт да тудым поработитленыт. Кум ий вӱр йоктарыше война деч вара германский ден итальянский фашист-шамыч Испанийым шупшын налыыч. Германий Австрийым, Литван Клайпедский областьшым виешак шке декше ушен, Чехо-Словакийым шеледен да шкаланже подчинятлыктен. Италий Албанийым оккупироватлен. Японский империалист-шамыч уже кумышо ий Китай ваштареш войнам ыштат, нуно 450 миллионан китайский калыкым покоритлынешт да тудын поянлыкше дене пайдаланынешт.

Нефашистский эл-шамычын—Английын, Францийын да Америкын властьыштышт улшо буржуазий „невмешательство" амал дене захватчик-шамычлан уступко почеш уступкым ышта да тидын дене у войнам ылыжташ полша.

Фашистский захватчик-шамычлан войнам ылыжташ подлый фашистский лакей-шамыч—троцкистско-бухаринский шпион ден убийц-шамыч уло вийышт дене полшат.

Фашизмын наступатлымыже вашеш мирын вийже организоватлалтыт да виягыт.

Абиссинийын, Албанийын, Испанийын калыкше-шамыч покоритлыме огытыл. Нуно шке поработительышт-шамыч ваштареш эре виягше партизанский войнам ыштен шогат. Австрийын, Чехо-Словакийын калыкше-шамычат огыт подчинятлалт да германский фашист-шамыч ваштареш кучедал шогат. Японский захватчик-шамыч ваштареш кок ий кучедалмашеш великий китайский калыкын вооруженный вийже виягын да кушкын. Китайский армий шке элым тушман-шамыч деч эрыкташлан японец-шамыч ончылно отступитлымаш гыч уже наступленийыш кусна.

Францийын, Английын, США-н шемерже-шамыч шке правительствышт деч фашистский агрессий (захватничество) да война ваштареш решительный мерым ышташ эре пеҥгыдемынрак да настойчивынрак требытлат. Коммунистический интернационал шемер-шамычын фашизм да война ваштареш кучедалмышт дене руководитла.

Фашизм да война ваштареш кучедалмаште—шалаташ лийдыме мемнан Советский Союз улеш. Мемнан родинын могуществыже, мемнан Йошкар Армий да Военно-Морской Флот фашистский грабитель-шамычлан шучко улыт.

Ик ий ончыч наглый японский военщина мемнан элым Японий дене войнашке шупшаш тӧчыш. Мемнан доблестный Йошкар Армий Хасан ер дене японский самурай-шамычым шалатыш да нуным советский граница гыч луктын кудалтыш.

Но японский военщина ок чарне. Тудо СССР дене ваш полшымо нерген договорым заключитлыме Монгольский народный республика ӱмбак нападатла. Советский Союз шкенжын договорный обязательствыжым шуктен шога. Советско-монгольский войска-шамыч японский провокатор-шамычын чыла атакыштым доблестно чактарат.

Ме мир верч шогена, но мемнан элым империалистический хищник-шамычын авырымыштым ме монден она керт, да садлан мыланна мемнан родина верч, чыла тӱняште коммунизм верч кучедалаш эре ямде лийын шогыман. С. НИКОЛАЕВ.

Испытанийлан ямдылалтам

Мый 4-ше классыште тунемым. Шошым испытанийыште географий, арифметика, историй дене хорошолан, русский языкым устно посредственно сдатленам. А вот русский язык письменно плохо лийын. Мый письменный пашаште 30 ошибкым ыштенам. Вот тыге тиде предмет дене шыже испытанийлан кодым.

Каникул тӱҥалмек иктажкок арня каныме деч вара мый Княжня ялыш Марпединститутын студентше дек (ме ондакак договоритлен ыльна) кошташ тӱҥальым. Тудо мыланем тушто правило-шамычым лудеш, вара диктоватла да ошибке-шамычым кычалеш. Кызыт мыйын ошибкем шагал. Адак тудо мӧҥгышкем заданийым пуа.

Мый мӧҥгыштат эре ямдылалтам. Тетрадьыште, учебникыште возымым лудедем. Кече еда час деч шагал огыл заниматлем.

Чулков Александр.

Гомзово нач. школа, Йошкар-Ола район.

Республиканский авиамодельный соревнованийыште.

1 августышто Всесоюзный ял озанлык выставка почылтеш

Выставкыште участвоватлыше-шамыч коклаште Марийский республик гыч—267 ончыл колхоз, животноводческий ферм, ончыл МТС-шамыч лийыт.

Тений Всесоюзный ял озанлык выставкыште Марийский республик гыч (выставкыште участвоватлышыге) чылаже 2250 экскурсант-шамыч лийыт. 30 июль гыч 10 октябрь марте кажне кечын 31 экскурсант-шамыч выставкым ончаш тӱҥалыт.

Выставкышке 1760 колхозник, комбайнер, тракторист, совхоз пашазе, 355 ял озанлык специалист, райзо вуйлатыше, МТС директор, 30 самырык натуралист да моло-шымычат каят.

Уна-шамыч Москваште 5 кече лийыт. Ныл кече выставкысе экспонат-шамычым, ик кече столицым ончен кошташ тӱҥалыт.

Первый экскурсант-шамыч группа Йошкар-Ола гыч 30 июльышто лектын кая. Нуно Всесоюзный ял озанлык выставкым торжественно почмаште лийыт.

Астрономический пункт

Московский планетарий выставкыште астрономический пунктым организоватла. Тыште посетитель-шамыч астрономийын историйжым да советский астрономический наукын ончык каймыжым пален налыт.

ВСЕСОЮЗНЫЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИК КЕЧЕ

Петя Кривонос депошко чӱчкыдын коштын, тушто тудын ачаже столярлан пашам ыштен. Петя рельс ӱмбалнысе паровозын кажне ужашымым изучатлен. „Кугу лиймек, обязательно машинист лияш", манын тудо мечтатлен.

... Тудо чынже денак мечтам шуктен, уста машинист лийын. Первый гана „кугу клапан дене" кошташ тӱҥалын.

Паровозышто кугу да малый клапан уло. Ончыч тиде участкыште орудоватлыше вредитель-шамыч поездым малый клапан дене коштыкташ заставитленыт. Тыге паровоз топливым шуко пытарен, а составым пыкше наҥгаен. Кугу клапан дене коштмо годым шӱй сайын йӱла, пар шуко лиеш, садланак поезд талын каен кертеш. Топливо шагал кая.

Петр Кривонос нелэ участкыште чаплын да топливым шуколан экономитлен. Тудо стахановла пашам ыштен. Тудын лӱмжӧ эл мучко шарлен. Лу тӱжем дене эн сай железнодорожник-шамыч тудын семын пашам ышташ тӱҥалыныт. Тыге кӱртньӧ корнышто стахановский движений тӱҥалын.

Петр Кривоносым правительство **Ленин орден** да **Трудовое Красное Знамя** орден дене наградитлен. Кызыт тудо Южно-Донецкий кӱртньӧ корнын начальникше.

П. Кривонос.

* * *

Ынде йоча-шамычынат кӱртньӧ корнышт уло.

Первый йоча кӱртньӧ корно 5 ий ончыч Тбилисиште почылтын. Рвезе-шамыч строительствыш шагал огыл вийым пыштеныт. Нуно шкеак насыпым сооружатленыт, шкеныштын депошто вагоным строитленыт. Рама да рельс-шамычым гына Закавказский депон литейный цехше отливатлен. А паровозым строитлаш фабзавуч гыч ученик-шамыч полшеныт.

1935 ий 1 май кече Каганович лӱмеш кӱртньӧ корным торжественно эксплоатацийыш пумо. Тунам „Пионерская" гыч „Радостная" станцийыш шумеш пассажир шамыч первый гана каеныт.

Кызыт 12 кӱртньӧ корно дене экспресс-шамыч коштыт. Нуно эре ешаралтыт. Теве Горькийыште, Ростов—на—Донушто, Славянскыште, Одессыште у корным строитлат.

Всесоюзный железнодорожник кече—30 июльышто самырык москвич-шамыч у кӱртньӧ корным торжественно заложитлат да тудым шкеак строитлаш тӱҥалыт. Тиде 5,5 километр кутышан корно дене электровоз-шамыч кошташ тӱҥалыт.

Киевысе, Ленинградысе, Хабаровскысо, Ташкентысе, Ашхабадысе, Ярославльысе йоча-шамычланат кӱртньӧ корно лиеш.

Кӱртньӧ корно пеш сложный озанлык. Но самырык машинист диспетчер, станцийласе дежурный, стрелочник, путей обходчик-шамыч шке пашаштым сайын шинчат. Нуно шуко технический сведенийым пален налыт.

Малый Сталинский кӱртньӧ корно кок ий жапыште 400 тӱжем утла пассажирым коштыктен. Паравоз 25 тӱжем километрым коштын. Иоча кӱртньӧ корно гыч лу дене питомец-шамыч кугу кӱртньӧ корныш паша ышташ вончыныт, шуко транспортный вузлаште тунемыт.

Самырык машинист Шура Трахтентруд средний школым пытарымекше ик ий сталинский кӱртньӧ корнышто машинистын помощникшылан пашам ыштен. Варажым транспортный вузын паровозный факультетышкыже тунемаш каен.

О. Герман.

ЛИТЕРАТУРНЫЙ СТРАНИЦА

Леве йӱржӧ лыжгыкталын
Йӱрын кайыш. Тымык кас.
Ший кылан кӱслежым налын
Садыш лекте Опанас.
Тудым ужын рвезе-шамыч
Чот куанышт чыланат.
— Меже толна нур паша гыч,
Пагыт шуын канашат.—
Ончык лектын, вэштылалын
Сӧрастарыш Шамсинар:
— Эй, кӱслезе, шокто талын!
Таче юж моткоч яндар.
Ший кылан кӱслетын семже
Шергылт кайже йырым-ваш,
Сылне семже шерыш темже,
Сай эрталже канымаш! —
Шамсинарын мутшым колын
Шыргыж йодо Опанас:
— Мый тендан коклашке толын
Кызыт мом гын шоктышаш?
—Сылне муро семым шокто,—
Мане кудыр Алтынсас:—
Тату илышнажым мокто,
Тату илыш—курымаш!
— Мыйын сылне у муремже
Чоҥешталже пасулаш! —
Опанасын муро семже
Шергылт кайыш пеш тораш:
— Емыш кушмо пакчаште,
Чие вондо парчаште
Муралтале шӱшпык раш,
Веселаҥе тымык кас.
Ямлын койшо нурлаште,
Кумыл нӧлтмӧ пашаште
Меже кушкын шуынна,
Чын пиалым муынна.
Тату илыш ласкаҥын,
Емыш пакча саскаҥын;
Садовникше пакчанан—
Мудрый Сталин ачана!—
Яжо мурым муралын,
Йӱкчӧ семын тошкалын
Мая лекте кушталташ,
Петюм ӱжӧ таҥасаш.
Петю шыргыж essontчале,
Рывыж семын тошкале,
Нине куштышт таҥасен,
Молышт ончышт куанен.
Емыш кушмо пакчаште
Муро мӱндырк йоҥгалте:
— Тау Сталин йолташлан
Тату илыш пумыжлан!

1939 ий, Йошкар-Ола. **Шадт Булат.**

Изинекак пеҥгыдемын кушкына

Вуй ӱмбалне йолжо дене кече модын,
Какшан вӱдым ырыкта да шыргыжеш.
Таче кече ончалеш эше моторын
Йоча-влакын модаш лекме эр лӱмеш.

Оляш огыл, кече шокшо, вӱд ший гае,
Ер йыр олык тӱзланалын йырым-ваш.
Вӱдшӧ леве, лекме ок шу, пешак сае,
Чылт кол гаяк моштена ме сай ияш.

Шокшо кечыште капнаже шуаралтын
Изинекак пеҥгыдемын кушкына
Кушкын шуын шогална кугу пашашке
Сталин вождьна пашалан сай туныкта.

Вуй ӱмбалне йолжо дене кече модын
Какшан вӱдым ырыкта да шыргыжеш.
Таче кече ончалеш эше моторын
Йоча-влакын модаш лекме эр лӱмеш.

Евсеева М.

ЧОДРАШТЕ

Кеҥежым эрдене
Йоча-влак лӱшкен,
Каят тӱшка дене,
Чылан ате ден.

Эр кече онча шып,
Но але пеш эр.
Ший лупс шулен огыл,
Пеш тутло вет мӧр.

Чодраште пеш сай,
Мурат кайык-влак.
А мӧр-влак олмала
Лӱшкалтын кечат.

Вот икте да весе,
Возеш атыш мӧр.
А мӧҥгыштӧ мӧрым
Вуча тутло шӧр.

Кас кече шумеке,
Мӧҥгеш тарванат.
Аваштым, ачаштым
Толмеке сийлат.

Рыбаков Вася.

Помар средний школа,
Звенигово район.

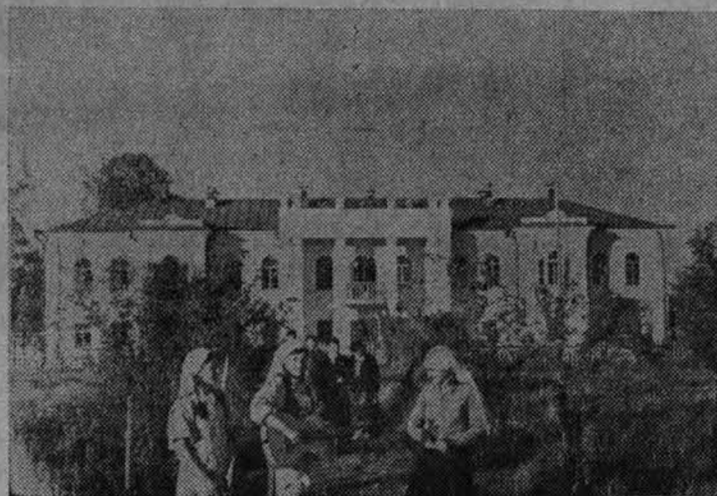

Шернур селаште Ленин лӱмеш садыште. Шеҥгел планыште Шернур райисполкомын зданийже.

Чылт яндар, яндар кавашке
Кече кӱзыш вуй турашке,
Онча пеш мотор пӱртӱсым,—
Пӱнчерлаже раш коеш;
Эх, ты сылне, сылне тӱсшӧ
Ынде толын ӱмыреш.

Уржа саре тӱсым налын
Лӱнга эркын пӱгыргалын;
Кидыш налын шурно пырчым
Пурлын кумылем нӧлтеш.
Эх, ты сылне, сылне кече
Ынде толын ӱмыреш.

Уржа парча вуй ӱмбачын
Завод-шамычна умбачын
Койыт, кудырталын шикшым
Олаш поезд чымалтеш.
Эх, ты сылне мландын тӱсшӧ
Ынде толын ӱмыреш.

Мылам ок кӱл моло илыш!
Уке ялт—небесный шӱлыш!
Лачак тиде мланде лийже,
Йошкар мланде моторем!
Тудын сылне ал чурийже
Чот пеледше ӱмыреш!

Осмин Йыван.

Июнь, 1939 ий.
Элнет ял. ТАССР.

ЖАПНА КУАН ДЕН ЭРТА

Ужар, сай кеҥежым ты верым
Кечат шыргыжалын пелта.
Канаш моткоч сае кеҥежым
Жапнаже куан дене эрта.

Футбол, волейбол мемнан уло
Эн лишыл йолташ мемналан.
Вот ломбо йымалне у мурым
Мурат йоча-шамыч тӱшкан.

Пеледше пеш кугу сад семын
Мемнан илышна пеледеш.
Ме кушкын тол(ы)на пеҥгыдемын
Пиалан да куатле элеш.

Н. Росляков.

Шернур район,
„Чевер ӱжара" колхоз.

Луков Паю.

ОИЛЫМАШ

„Трактор" колхозышто пионер-шамыч кеҥеж канымаш жаплан форпостым организоватленыт. Форпостын тӱҥ пашаже: каникулым веселан эртараш, колхозлан полшаш. Форпостын планжым составитлыме. Форпостышто чылаже 25 пионер уло. Форпост план почеш пашам ышта.

Ояр эр. Кава янда гай яндар. Юалге мардежшат ок пуал. Эр южышто шӱлаш моткоч сай.

Кандаш шагат жапыште чулым, весела Игорь пакчаш куржын лекте. Тудо канде трусикым, йошкар майкым чиен, йолыштыжо — куштылго сандалий.

— Миша-а! Ми-ша-а! — кычкырале Игорь.

Шуко жапат ыш эрте, вес кудвечыште вашмут шоктыш:

— Ау! Мола-ан?...

— Площадкыш погынаш кӱлеш. Алялан увертаре!

— Йӧра-а!

Игорьын мӧҥгеш пӧртыш пурен шумыжлан Миша Алялан увертаренат шуктыш. Аля тунамак Зиналан увертарыш. Зина воктен пӧртаныш — Эммалан каласыш, Эмма — Зоялан. Тыге 10—15 минут гыч цепочка мучашке шуо, кажне пионер сбор нерген пален нале.

... Рвезе, ӱдыр-шамыч йыр погынен шинчын, пеш мутланат. Нуно чыланат йошкар галстукан улыт. Але кызыт гына „Пионерская правда" ден „Ямде лий" газетыште у увер-шамычым лудын лектыч. Ынде каникул жапыште книга лудмыштым ваш-ваш каласкалат. Теве изирак капан, шемалге чуриян, шоптыршинчан весела ӱдыр покшек лектын шогалын, писын ойла. Тиде 6-шо классым отлично тунем пытарыше Зоя.

— Мый тунем чарным мӧҥгӧ, — ойла Зоя, — кок книгам лудынам: „У озера Хасан", „Черемыш — брат героя". Нине книга мыланем моткоч келшышт. Японский самурай - шамычым кырен шалатен, Заозерный кӱкшакаш йошкар флагым шогалтыме. Пограничник-шамычын героизмышт мемнам тушман дене кучедалаш туныкта. Йолташ-шамыч, „У озера Хасан" книгам лудса!—Зоя мутшым кошарта. Зоян почеш Вачий лектеш. Эн ондак йыр савырнен ончалеш. Вара ойлаш тӱҥалеш. Тудо А. Бартон возымо „Болтунья" стихым пеш сайын, оҥгайын лудын пуа. Чыланат „рӱжге" совым кырат.

Мутым Игор налеш. Тудо ойла:

— Форпостын планже почеш ме уборка тӱҥалме деч ончыч колхозник-шамычлан концертым ончыкташ манын улына. Председатель тыге каласыш: „Тӱредаш тӱҥалме деч ончыч общий собраний лиеш. Тунам те шкендан мастарлыкдам ончыктен пуза". Теве Вачий тӱҥалынат пуыш. Тыге ме стихым, мурым, куштымашым, музык шоктымашым ямдылен кертына. Вот таче репетицийым тӱҥалына. — Игорь ойлен чарнымеке, ик жаплан веселан вочтылмо, ваш-ваш кутырымо шоктен колтыш.

— Ямдылена, ямдылена! — иктыже ойла.

— Ача - аванам куандарена! — весе кычкырале.

— Шогыза-ян, — Аля тӱҥале, — вет эша кӱ курыкыш каяш манын улына ыле. Снеге кӱйын. Экскурсий сай лийшашан...

—Да-а!..—ала кӧ шуялтыш.

— Айста порядке дене ойлена, — Игорь кидшым кӱш нӧлталын, шыпланаш йодеш. — Экскурсийыш каена. Тиде арняште каяш планыште ончыктен улына. Тачысе пашанам тӱҥалына: куштымаш дене репетиция. Ну-ка, гармонист, ончыктол! Круг лийже кумда. Куштымашым Эмма вуйлата, — манешат, Игорь ӧрдыжкырак лиеш. Эмма верым ышта.

(Умбакыже лиеш).

70

ЯПОНСКИЙ ВОЙСКА-ШАМЫЧ ГРАНИЦЫМ УГЫЧ НАРУШИТЛЕНЫТ

МНР-ысе монголо-советский войска штабын увертарымыже почеш, японо маньчжурский войска-шамыч 12-шо гыч 20-шо июль марте Буир-Нур ер районышто кугу активностым ончыктыде Халхын Гол эҥер деч востокыштыла улшо монголо-советский войска позиций ӱмбаке артиллерий да пулемет дене лӱйкаленыт. 12-шо июльышто йӱд лийшашлан гына Номон Кан Бурд Обо деч юго-западыштыла улшо участкыште артиллерий полшымо дене японский пехотын отрядше монголо-советский войска - шамычын расположенийышкыже керылт пураш тӧчен, но монголо-советский войска-шамыч дене авырналтмеке, тӱрыснек пытаралтын. Кредалме олмышто колышо 100 японец, 4 трехдюймовый орудий, 8 противотанковый пушка, 500 снаряд, 5 станковый пулемет да монголо советский войска-шамыч дене поген налме моло вооружений кодын. Монголо-советский войска-шамыч могырым йомдарымаш кугу огыл.

21-ше да 22-шо июльышто японо-маньчжурский войска-шамычын активный действийышт виянын; нуно монголо-советский войска-шамычым икмыняр гана атаковатлаш тӧченыт, но нунын чыла атакыштым чактарыме.

Монголо-советский войска-шамыч Халхын Гол эҥер деч востокыштыла улшо верым пеҥгыдын кучат.

12—20 июль коклаште японский авиаций разведывательный паша дене ограничиватлалтын. Ик гана веле 16- шо июльышто 50 наре японский истребитель южышто лийыныт; нуно кӱзышӧ монголо-советский авиацийым ужын, кредалдеак шке территорийышкышт каеныт.

21-ше июльышто Буир-Нур ер деч востокыштыла улшо районышто японец-шамыч шке авиацийышт дене угыч границым нарушитленыт. МНР территорий ӱмбалне южышто кредалмаш лийын; тыште Маньчжурийын тӱрлӧ районлаже гыч погымо 120 наре японский истребитель участвоватлен. Советско-монгольский авиаций могырым кредалмаште 100 наре истребитель участвоватлен. Кредалмаш шагат наре шуйнен да маньчжурский территориеш японо - маньчжурский авиацийым преследоватлыме дене пытен.

Тиде воздушный кредалмашеш монголо-советский авиаций дене 14 японский самолетым волтен шумо да нунын экипажышт гыч кок японский летчикым илышым пленышке налме. Монголо-советский авиаций тиде кредалмашеш кум самолетым йомдарен.

Монголо-советский самолет дене Фуляэрди (Цицикар лишне) станцийым бомбардироватлыме нерген квантунский армий штабын шаркалыме ойлыштмаш монголо - советский войска-шамыч командованийын заявленийже почеш злостный шонен лукмаш улыт.

Китайский партизан-шамыч самурай-шамычым кырат

Шаньдун провинцийыште китайский партизан-шамыч отряд самурай-шамыч ваштареш виян кредалыт. Китайысе ик партизанский отрядыште 10 тӱжем боецшамыч улыт. Тудым Чжэн Ви-пин полковник командоватла. Пытартыш 13 тылзе жапыште отряд японец-шамыч ваштареш 100 гана утла кредалын. Кредалмаште самурай-шамыч кум тӱжем наре колышым да сусыргышым йомдареныт.

Посна партизанский отряд-шамыч Чифу ден Бейхайвей кугу портовый олалашке пуреныт.

Японец - шамыч партизанский отряд-шамычым шуко гана пытараш тыршеныт. Ик гана нуно Центральный Шаньдун курык воктен партизан-шамычын улмышт нерген уверым налыныт. Японецшамыч тушко кугу воинский частьым колтеныт. Нунылан тудо районым партизан - шамыч деч „эрыкташ" приказатлыме улмаш. Тудо секторышто 700 винтовкан партизанский отряд веле улмаш.

Чот вооружатлалт толшо японец-шамычым кузе шогалтыме нерген отряд дене командоватлыше шуко шонен. Варажым шонен муын. База дечын мӱндырнырак огыл XVI курымышто лукмо тошто пушка-шамыч лийыныт. Партизан-шамыч тудо пушкам зарядитлен японец-шамыч ваштареш лӱйкалаш тӱҥалыныт.

Тиде пушка самурай-шамычын кугу йомдармашым ыштен огыл. Но пушка-шамычын чот мӱгырмӧ йӱкышт самурай-шамычым ӧрыктарен. Нуно китайский отрядын артиллерийже уло манын шоненыт.

Японский отрядын командирже командым чакнаш пуэн.

Спартакиадыште мемнан команда визымше верым гына налын

Шукерте огыл Чебоксар олаште (Чувашский АССР) 9 национальный республик - шамычын спартакиадышт эртен.

Первый верым Татарский АССР-ын физкультурный коллективше, кокымшо верым Чувашийын коллективше, кумышо верым Немцев-Поволжья республикысе коллектив налыныт.

Кодшо 7 национальность республика-шамыч соревнованийыште первый верым налше Марийский Республикын командыже тений визымше верым гына налын кертын. Тиде мемнан физкультурный командын спартакиадылан начарын ямдылалтмыжым ончыкта.

Мемнан республикысе посна физкультурник-шамыч спартакиадыште чапле результатым ончыктеныт. Теве Гуляев шеста дене 3 метрат 30 сантиметр кӱкшытыш тӧрштен. Тудо соревнованийыште первый верым налын. Динамовец Шитухин 100 метр тораш 11,5 секунд куржын. Тиде республиканский у рекорд. Куржмаште Смирнов сай результатым ончыктен. Пловец Кузнецов („Спартак") 100 метрым вольный стиль дене 1 минутат 11,1 секунд ийын каен.

Мемнан республика легкий атлетика спортын ятыр видше да гребля дене пошкудо республикшамыч деч ятыр шенгелан кодын.

КОЛХОЗНЫЙ ПИОНЕРСКИЙ ЛАГЕРЬ

Шукерте огыл Шернур районышто колхозный пионерский лагерь почылтын. Тушто кеҥеж мучко 180 колхозник-шамычын йочашт отличник ден ударник-шамыч каньаш тӱҥалыт. Лагерьыште физкультурный площадка оборудоватлыме.

Рывыжым ончен кушта

Кукнур средний школышто тунемше Ямбаршев Генадий тений шошым рывыж игым кучен. Кызыт тудо рывыж игым сайын онча.

Адак у тунемме ийлан педалян автомобильым ыштен ямдыла.

В. Иванов.

Шернур район,
Кукнур села.

Сним кыште: Глушков Аркадий ден Леухин Коля (Йошкар-Ола) Какшаныште колым эҥырат.

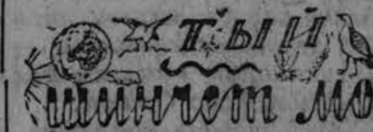

◆ Палестиныште Мертвое море уло. Тудо теҥыз вӱд ӱмбалне спокойно кияш лиеш. Секретше тыште: тиде вӱд пеш шинчалан да нелэ. Моло океан, теҥызласе вӱд деч 8—12 пачаш шинчалан. Тыште кол-шамыч огыт илэ. Садланак Мертвое море маныт.

Архимедын законжо почеш ращ пале: вӱд кунар нелэ, тугай вӱдыштӧ йӱштылашат куштылго, а Мертвый морешге вӱд путырак нелэ, даже вӱд ӱмбалне кияш лиеш.

◆ Гусеницын мускул-шамычше айдемын мускул деч ныл гана шуко.

◆ Турецкысе Тигр эҥерын серже мучко 45 килограмман арбузшамыч кушкыт.

◆ США-се „Гризли" лӱман маска пеш кугу нелытан гынат, 1 часыште 50 километрым кудалеш.

◆ Шочшо аза-шамычын скелетыштышт кугу еҥ-шамыч деч 11 лу уто уло. Еҥын эре развиватлен толмыжо дене южо лу-шамыч ваш-ваш ушалтыт. Садланак варажым лу шагалемеш.

◆ Улитка тылзе жапыште чарныде кая гын, тылзыште $1\frac{1}{2}$ километрым каен кертеш.

◆ 0,05 миллиметр кӱжгытан ик ӱп 100 грамм нелытым нӧлтен кертеш. Мутлан: ӱп 1 миллиметр кӱжгытан лиеш ыле гын, тудо 50 килограмм нелытым нӧлтен кертеш ыле. Тыгай кӱжгытан вӱргене тыгай нелытым нумал оксеҥе.

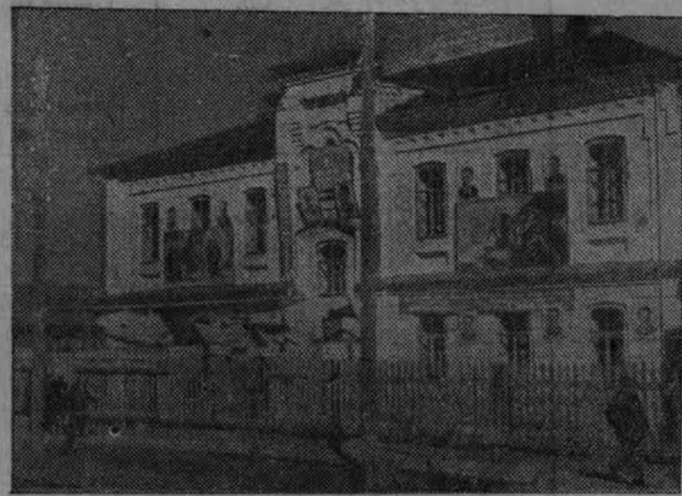

Йошкар-Ола аэроклуб. Фото М. Чуршуковын.

Планет-шамычын лӱмышт кушеч лектыныт

„У пеледыш" колхоз гыч (Пектубай район) Анцыгин Ион йодеш.

Пеш ожно калык кава мучко 5 особый шӱдыр-шамыч кошттыт манын, палемденыт. Варажым древнегреческий наблюдатель-шамыч тиде шӱдыр-шамычым планета манаш тӱҥалыныт. Тиде мутым греческий гыч русский йылмышке савырымек „блуждающее светило" манме лиеш. Пеш ончыч Кечым планетлан шотленыт. А чынже дене тудо планет огыл. Нине кажне вич планетлан римский юмо-шамычын лӱмыштым пумо. Меркурий—торговля юмо, Венера—мотор богиня, Марс—война юмо, тиде планет йошкаргырак тӱсанда тыге лӱмдалтын. Юпитер—кава юмо, Сатурн—кава ден жап юмо.

1543 ийыште Коперник мланде—Кече йыр пӧртшӧ простой планета манын доказатлен. Мирозданийын тошто системыштыже мланде планетлан шотлалтын огыл. Нуно—мланде тӱнян центрыштыже тарваныде шинча манын шоненыт. Мланде нерген тыге шонымаш религиозный учений гыч да тӱнян лиймыже нерген шоям шонен лукмо ой гыч лектын.

Мландын, тылзын, кечын лӱмышт религиозный представлений гыч лектыныт.

Кызыт 9 кугу да 1200 малый планет-шамыч известно улыт. Планетым вес семын астероид маныт. Древний наблюдатель-шамыч Сатурн деч моло планет-шамычым муын кертын огытыл. Садланак тиде планетым солнечный системын пытартыш планетшылан шотленыт. Уран планетым йӧршеш ужын огытыл. Тудым 1781 ий 13 мартыште В. Гершель рефлектор дене почын. Тиддеч вера 1846 ийыште Нептун планетым, 1930 ийыште Плутон планетым почыныт. Нине кум лӱм ончычсо 5 планет-шамыч семынак римский юмо-шамычын лӱмышт гыч пумо улыт.

Малый планет (астероид)-шамычым 1801 ийыште почаш тӱҥалыныт. Эн первый малый планет-шамычлан чылаштланат лӱмым пуэденыт улмаш. Варажым пеш шуко улмыштлан лийын лӱмым пумым чарненыт. Номерым веле пуаш тӱҥалыныт.

СССР-ште улшо Симензе (Крым) обсерваторийсе астроном Белявский да моло-шамыч ятыр у астероид-шамычым почыныт. Симензыште почмо ик малый планетлан Владимир Ильич Ленин лӱмеш Владилены лӱмым пумо. Тиде планетын номерже 852.

Бондаревский

Марпединститутын доцентше.

Шарада

Войнаште ончык каймаш
Шарадын кум слогшо лиеш.
Пытартыш ик слогшым
Вӱташке пуреда гын колыда.
Шарадем мыйын иктеш—
Америкысе кугу пустынь.

А. Мокеев.

Кужеҥер район,
„Чашкер" колхоз.

Логогриф

(4 июльысо „Я. Л."-ым ончо)
Осел—Орел.

Ребус

Коммунизмым ышташ таза капкылан кушкына!

Эн ончыч чын ответым колтеныт: Малинин Алексей (Йошкар-Ола район, Ошӱргӧ ял), Шашкин Саню (Оршанке район, Великополь), Шорников Гена (Звенига район, Помар средний школа), Григорьев Алексей (Морко район, Нурӱмбал НСШ).

Врид. отв. редактора—
П. А. КЛЮКИН.

Уполн. Марглавлита № А—632. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.